

УДК 373.5.091:821.161.2:004.42

DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.1.2023.10>

*Людмила Назаренко,
ORCID iD 0000-0001-6560-5252
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії й методики
мовно-літературної та художньо-естетичної освіти
Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
вул. Адміральська, 4-а, 54001, м. Миколаїв, Україна
liudmyla.nazarenko@moipro.mk.ua*

ПРОЄКТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ ЛІТЕРАТУРИ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (СТАРША ШКОЛА)

У статті актуалізовано проблему проєктованого навчання літератури для досягнення спланованого дидактичного результату в процесі самостійного аналізу та інтерпретації учнями змісту і значення художнього твору. Умотивовано необхідність застосування методу проєктів у навчальному процесі з метою набуття школярами компетентності, розвитку в них творчих здібностей, умінь конструювати власну діяльність, передбачати її наслідки та можливі ускладнення, засвоювати духовний потенціал твору, способи роботи з ним, здобувати знання, виробляти цінності на основі компетентнісного, творчого й особистісно зорієнтованого підходів. Переосмислено методико-компетентнісний аспект, що забезпечує ефективність формування читацьких умінь учнів 10–11-х класів. Розроблено модель формування літературної компетентності (ЛК) на основі навичок проєктної діяльності старшокласників, яка містить набір необхідних компонентів для формування читацьких знань школярів і механізм керування пізнавальною діяльністю. Схарактеризовано види проєктів за інтеграцією предметів, запропоновано етапи роботи над ними з використанням засобів ІКТ. Уперше експериментально-дослідне навчання підтвердило ефективність розробленої моделі, довело важливість урахування зазначених підходів у організації навчання предмета з використанням ІКТ.

Ключові слова: *етапи роботи; літературна компетентність; метод проєктів; принципи навчання; проєктоване навчання; способи діяльності; учень-читач; художній твір.*

© Назаренко Л. А., 2023

Вступні зауваги. На сучасному етапі розбудови Нової української школи (НУШ) значущими є дитиноцентризм, компетентнісний зміст освіти, педагогіка партнерства, продуктивність навчання, засновані на саморегулюванні власної діяльності, посиленні ролі самостійного засвоєння літературних понять учнями, розумінні способів опрацювання художнього твору. Нові виклики в системі підготовки до життя в глобалізованому світі, рух до європейського освітнього простору зумовлені пошуком

оптимального змісту, методів та форм, засобів та умов навчання. Учням потрібно встигнути ознайомитися з інформацією з багатьох предметів, сприйняти, зрозуміти її і засвоїти. Водночас спостерігаємо такі суперечності: 1) потреби НУШ, її модернізація та брак соціального замовлення на адаптивний тип освіти; 2) можливості здобувати інформацію з різних джерел і зниження рівня читацької діяльності учнів; 3) сучасні вимоги до використання засобів ІКТ та недостатня результативність

педагогічних дій, нестача методичного забезпечення, яке відповідало би потребам особистості, суспільства в контексті компетентнісного підходу до навчання.

Постановка проблеми. Зважаючи на наявні суперечності, виникає потреба в розробленні комплексної методичної системи формування ЛК, розв'язанні проблеми пошуку ефективних технологій навчання, які сприяли би підвищенню рівня літературної діяльності учнів, плідності інноваційної роботи суб'єктів навчання. У цифрову епоху усвідомлення читацьких дій у ході опрацювання мистецтва слова відбувається поспішно. Жадоба нових вражень, бажання досягти результату в найкоротший спосіб орієнтують учнів не на якість освіти, а на елементарну обізнаність. Примітивним є накопичення знань: епоха – автор – назва твору – стислий зміст. Цейтнот, який стає майже нормою життя, не сприяє розв'язанню проблеми формування ЛК учнів, зменшує кількість використання розумових операцій, не дає можливості осмислити художній твір, задуматися над прочитаним. Альтернативу традиційному навчанню вбачаємо у використанні проєктного навчання в поєднанні з інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ), що впливає на аналітико-синтетичну діяльність школярів, їхній розвиток розумових і творчих здібностей, моральне збагачення, навчає бути господарями власних рішень у навчальній роботі, орієнтує на співтворчість.

Мета статті полягає у висвітленні моделі проєктового навчання літератури з використанням ІКТ. Відповідно до мети окреслимо **завдання**:

1. Проаналізувати теоретичні засади використання алгоритмізованих розумових дій учнів із метою набуття ними літературної компетентності.

2. З'ясувати роль проєктового навчання на уроках літератури.

3. Запропонувати проєкти за інтеграцією предметів із використанням ІКТ, методику їхнього проведення.

Аналіз досліджень і публікацій. Інтенсивне використання учнями засобів

нового покоління (гаджетів, ресурсів інтернету) скеровує діяльність учителя на застосування проєктового навчання для підвищення продуктивності роботи на уроці. Необхідність використання такого навчання зумовлюється тим, що актуалізується здатність старшокласників самостійно конструювати власну діяльність, представляти її з візуальним супроводом, приймати рішення, послуговуватися електронними базами даних, працювати в команді.

Дидактичні аспекти проблеми компетентісно спрямованої навчальної діяльності з використання засобів ІКТ висвітлено в працях як зарубіжних (О. Едвардс, Г. В. Лаврентьєв, Н. Б. Лаврентьєва, О. П. Шилова), так і вітчизняних учених (Р. С. Гуревич, Ю. О. Жук, М. Ю. Кадемія), у яких з'ясовано принципи, форми й методичні прийоми організації навчальної діяльності учнів на основі використання ІКТ.

Метод проєктів набув популярності у 20–30-х роках ХХ століття. Розробників цікавило не лише набуття знань учнями, а власне вміння застосовувати теоретичні знання на практиці. Етапи роботи над проєктом пропонували Г. Меандров, Е. Коллінгс, Е. Паркхерст, В. Н. Шульгін, як технологію вільної праці розглядали Р. Бертран, С. Френе. Нині метод проєктів як альтернативу класно-урочній сучасній системі вивчали В. В. Гузєєв, Т. Є. Веденєєва, Є. С. Полат, С. О. Сисоєва, О. В. Пеньковських. Оскільки на часі є результативність педагогічних дій і методичного забезпечення, яке відповідало би потребам особистості й системи освіти, то важливим є забезпечення єдності організації читацької діяльності, набуття ціннісних орієнтацій, оволодіння літературними знаннями. Учні набувають такої можливості, здійснюючи алгоритмізовану діяльність, яку вони завоюють під час участі в проєкті.

Теоретичні засади виокремлення особливостей розвитку теоретичного мислення учнів у процесі освіти вивчали психологи Л. С. Виготський, Г. С. Костюк, В. Ф. Паламарчук, Ж. Піаже, використання системи поетапного формування розу-

мових дій П. Я. Гальперін, Н. Ф. Талізін. Механізм усвідомлення власних розумових дій на уроках літератури закладено в працях Н. Й. Волошиної, А. Л. Ситченка, В. І. Шуляра. Значну увагу поетапному формуванню розумових дій, розвиткові емоційно-чуттєвої сфери приділяв В. О. Сухомлинський. У контексті проєктованого навчання вчений переконує в тому, що самостійний, творчий характер розуму формується завдяки тому, що в мисленнєвій праці учнів на уроці є елементи дослідження (Сухомлинський В. О., 1983, с. 52). Крім того, В. О. Сухомлинський виокремлює методи навчання в старших класах, у яких яскраво виражені такі риси розумової праці: 1) використання раніше набутих знань і вмінь для «здобування» нових; самостійний аналіз фактів, предметів, явищ із цією метою; 2) виконання практичних завдань (Сухомлинський В. О., 1983, с. 58). Ідеться про формування когнітивних здібностей школярів на основі виконання дослідницько-пізнавальних завдань із метою набуття ціннісних орієнтацій.

Учитель як керівник проєктованого навчання передбачає організовану взаємодію учнів задля досягнення визначеної мети, з огляду на це В. Ф. Паламрачук пропонує для здійснення пошуково-дослідницької діяльності такі прийоми: 1) структурування етапів пізнавального пошуку; 2) проговорення етапів вирішення проблеми; 3) її переформулювання; 4) повторення правил-орієнтирів; 5) складання схем; 6) порівняння різних шляхів розв'язання проблеми; 7) кодування висновків про способи вирішення; 8) формулювання аналогічних проблем (Паламрачук В. Ф., 1999, с. 50). Поступовий перехід до технологізованого рівня опрацювання змісту художнього твору, надання алгоритму аналізу мистецтва слова, усвідомлений вибір учнями певних інтелектуальних дій підносить пізнавальну діяльність і культуру мислення на якісно новий щабель. На такій основі в учнів виникає бажання розвивати власні здібності, займатися самоосвітою, ділитися читацьким досвідом, брати участь у роз-

робленні й реалізації задуму з літератури.

Як спеціально організовану навчальну діяльність учнів, що є природним для освіти, яка сама є спроектованою, розглядає проєктоване навчання А. Л. Ситченко. Воно спирається на провідну роль теоретичних знань та їхнє змістово-процесуальне узагальнення в процесі формування розумових дій, власне інтелекту, означає послідовне освоєння учнями типових мислительних операцій, поетапне формування в них аналітичних умінь (Ситченко А. Л., 2004, с. 137). Особливістю навчального проєктування є здатність як учителя, так і учня-читача планувати свої дії, спрямовані на досягнення певної мети, що реалізується в цілеспрямованому творчому попередньому конструюванні програми спільної діяльності суб'єктів та її подальшої реалізації в контексті особистісно зорієнтованого навчання літератури.

Осмислення емоційно-чуттєвого сприйняття художнього твору, реалізація зв'язку між його змістом і формою, віднайдення шляхів розв'язання літературних задач передбачає технологізоване навчання, яке є суголосним проєктованому. Технологізоване навчання (освоєння єдності змісту і форми) С. І. Сафарян розуміє як формування різних способів навчальної діяльності, освоєння алгоритмів, загальних основ та прийомів аналізу художнього твору (Сафарян С. І., 2011, с. 9). Відмінним є те, що проєктоване навчання передбачає вільність вибору й відповідальність учителя й учня за свої дії, а технологізоване постає більш керованим і залежним від мети, змісту, методів, засобів навчання, у ході його використання відбувається чіткіша організація й моделювання учнівської діяльності.

Технологізоване навчання із застосуванням проєктування ІКТ утілюється в прогнозуванні та реалізації проєктувальної діяльності вчителя й проєктної діяльності учня, використанні мультимедіа, джерел інтернету для творчого читання. Так, Д. В. Чернілевський під педагогічною технологією розуміє комплексну, інтегра-

тивну систему, яка містить упорядковану множинність операцій і дій, спрямованих на засвоєння знань, умінь, навичок та особистісних якостей учнів. Педагогічні технології завжди пов'язані з певними цілями навчання (Чернілевський Д. В., 1996, с. 103), тобто технологізоване навчання супроводжується структурованістю, інноваційними впровадженнями форм і методів навчання, виконанням пізнавальних задач, що сприяють когнітивному, ціннісному й творчому розвитку особистості. Під проектною діяльністю розуміємо організацію вчителем учнівських дій, що мають на меті розв'язання пошуково-дослідницьких завдань і/або втілення творчих задумів, індивідуальний розвиток (Назаренко Л. А., 2010, с. 72).

Провідним чинником модернізації навчального процесу, з погляду О. Д. Мхитарян, варто вважати перехід від окремих точкових проектів до створення єдиного цифрового середовища для вчителів, учнів, батьків та освітніх управлінців, що має не лише забезпечити додатковими інструментами для навчання та організації освітнього процесу, а й поліпшити взаємодію на рівні школи та держави (Мхитарян О. Д., 2022, с. 71). Переосмислення процесу організації навчання, сутності методологічних змін, можливостей читацьких здібностей учнів дає змогу суб'єктам освіти досягнути важливості розвитку когнітивних і творчих здібностей школярів, їхнього критичного мислення, оптимізувати систему оцінювання через участь у проекті.

Проектування проходить певні етапи від планування й конструювання діяльності до представлення й захисту отриманих результатів. Алгоритм виконання проектної діяльності, за О. Гузенко, має такі компоненти: підготовка, планування, дослідження, результат, подання або звіт, оцінка результатів і процесу (Гузенко О., 2008, с. 7). Доцільними вважає В. О. Коханова такі етапи проектної діяльності: ознайомлювальний, зіставлено-аналітичний, узагальнювальний, оформлювальний (Коханова В. О., 2016). Найбільш удалими,

на наш погляд, є етапи проектної роботи, розроблені Є. С. Полат: визначення мети, висування проблеми, формування гіпотези, метод збирання й оброблення інформації для підтвердження висунутих гіпотез, збирання даних, обговорення отриманих даних, перевірка гіпотез, формулювання понять, узагальнень, застосування висновків, аналіз отриманих результатів, презентація створеного перед аудиторією, оцінювання, захист проектів (Полат Є. С. 1998, с. 106), оскільки вони повною мірою відображають суть освітньої технології, указують на послідовність дій, сприяють інтелектуальному розвитку, вияву творчої активності читача.

Роль методу проекту полягає в урізноманітненні діяльності, узгодженні власних навчальних дій із реаліями життя. Метод проектів, звертає увагу В. Г. Стернберг, орієнтує весь навчальний процес на учня, його інтереси, життєвий досвід, індивідуальні здібності, а також торкається емоційної сфери дитини, підсилює мотивацію навчання, розвиває індивідуальну відповідальність учнів за конкретну роботу, навчає партнерству, кооперації, взаємодії школярів один із одним і з учителем (Стернберг В. Г., 2003, с. 10). Усе це дає змогу підвищити рівень навчання й соціальної відповідальності, оволодіти арсеналом пошукових методів, методів роботи з інформацією, реалізувати власні задуми щодо обраної теми проекту.

В основі методу проектів, на думку О. Л. Буйницької, є розвиток пізнавальних, творчих навичок реципієнтів, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити (Буйницька О. Л., 2012). Ефективність читацької діяльності залежить від знання тексту творів. Поступово набуваючи досвід опрацювання, аналізу й інтерпретації мистецтва слова, школярі розширюють інформаційне поле діяльності (хмарне середовище, співпраця над проектом у соціальній мережі). Так у фейсбуці можемо побачити флешмоби «Книжка жива», «Поділись цікавими знахідками

сучасної літератури», які уможливають оволодіння цифровою й літературною грамотністю, розвиток мислення, формування духовних цінностей, ефективну комунікацію дітей.

Поєднання ІКТ нового покоління з проєктним навчанням, створення інтерактивних мультимедійних вебдодатків, зокрема з використанням Adobe Flash CS5.5., за переконанням Р. Воркмана, здатне вдосконалити методику групового проєкту, а використання вебресурсів урізноманітнити її (Воркман Р., 2012). ІКТ перестає бути дивом на уроці, оскільки сприяє гнучкості під час адаптації в життєвих умовах, у різних контекстах (у школі, дома, у соціумі), уможливає інтеграцію знань із різних предметів, самостійне формування навчального контенту.

Використання відомостей із декількох дисциплін, їхнє зіставлення «занурення» в проблему дають змогу уникати маніпуляцій свідомістю, представляти суб'єкт дослідження з різних боків. На важливість використання змішаних проєктів у школі наголошує Т. У. Христ, він виокремлює такі його функції, які заслуговують на увагу та які потрібно враховувати під час проведення проєктної роботи: 1) проблема / фокус дослідження; 2) цільова аудиторія; 3) роль дослідника; 4) теорія; 5) дослідницька, пояснювальна, підтверджувальна та/або критична конструкція; 6) як «пов'язаний» проєкт із життям; 7) відбір матеріалу; 8) питання достовірності (Христ Т. У., 2009, с. 298). Ці складники враховуємо в побудові моделі проєктованого навчання з використанням ІКТ (Додаток А).

Унаслідок використання цієї моделі передбачаємо досягнення такого результату: розвиток предметних компетенцій, зокрема а) літературної (володіння знаннями з літературної критики, історії й теорії літератури, осмислення художніх явищ на тлі епохи, відомостей про життєвий і творчий шлях письменників, проведення аналогій з історичними подіями, емоційними почуваннями, фактами мистецької культури,

розуміння жанрово-родової специфіки художніх творів); б) проєктно-технологічної (Назаренко Л. А., 2015, с. 55–56), а також ключових, які запропоновано в Державному стандарті базової середньої освіти: а) вільне володіння державною мовою (отримувати й опрацьовувати інформацію з різноманітних (звукових / аудіальних, друкованих, цифрових) джерел, критично її осмислювати та використовувати в усній та письмовій взаємодії для обстоювання власних поглядів); б) математичної (розв'язання широкого спектра проблем, які представлені у творах); в) компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій (пояснення світу природи, визначення питань і формулювання висновків на основі отриманої інформації); г) інноваційності й підприємливості (пропонування нових ідей, безперервна самоосвіта, планування, розроблення проєктів); д) навчання впродовж життя; інформаційно-комунікаційної (використання засобів ІКТ, джерел інтернету); е) громадянської та соціальної (формування світоглядних і загальнолюдських ціннісних орієнтирів); є) культурної (розвиток творчих здібностей, здатності до навчання, розуміти й шанувати творчі способи вираження та передачі ідей і смислів в різних культурах через різні види мистецтва) (Постанова Кабінету Міністрів України, 2020).

Отже, процес учіння, осмислення літературних творів, їх інтерпретація відбувається через складну систему накопичення інформації завдяки взаємодії із зовнішнім світом засобами ІКТ, а також співпраці школярів і вчителя літератури. Нові ІКТ самі по собі не навчають дітей новому мисленню, за умови, якщо не будуть уведені в загальний контекст навчання, вони можуть виступати лише каталізатором, який буде сприяти змінам в освітній ланці.

Результати дослідження. У ході формульовального етапу експерименту ми апробували методичну модель формування ЛК на основі досвіду проєктної діяльності старшокласників (Додаток А).

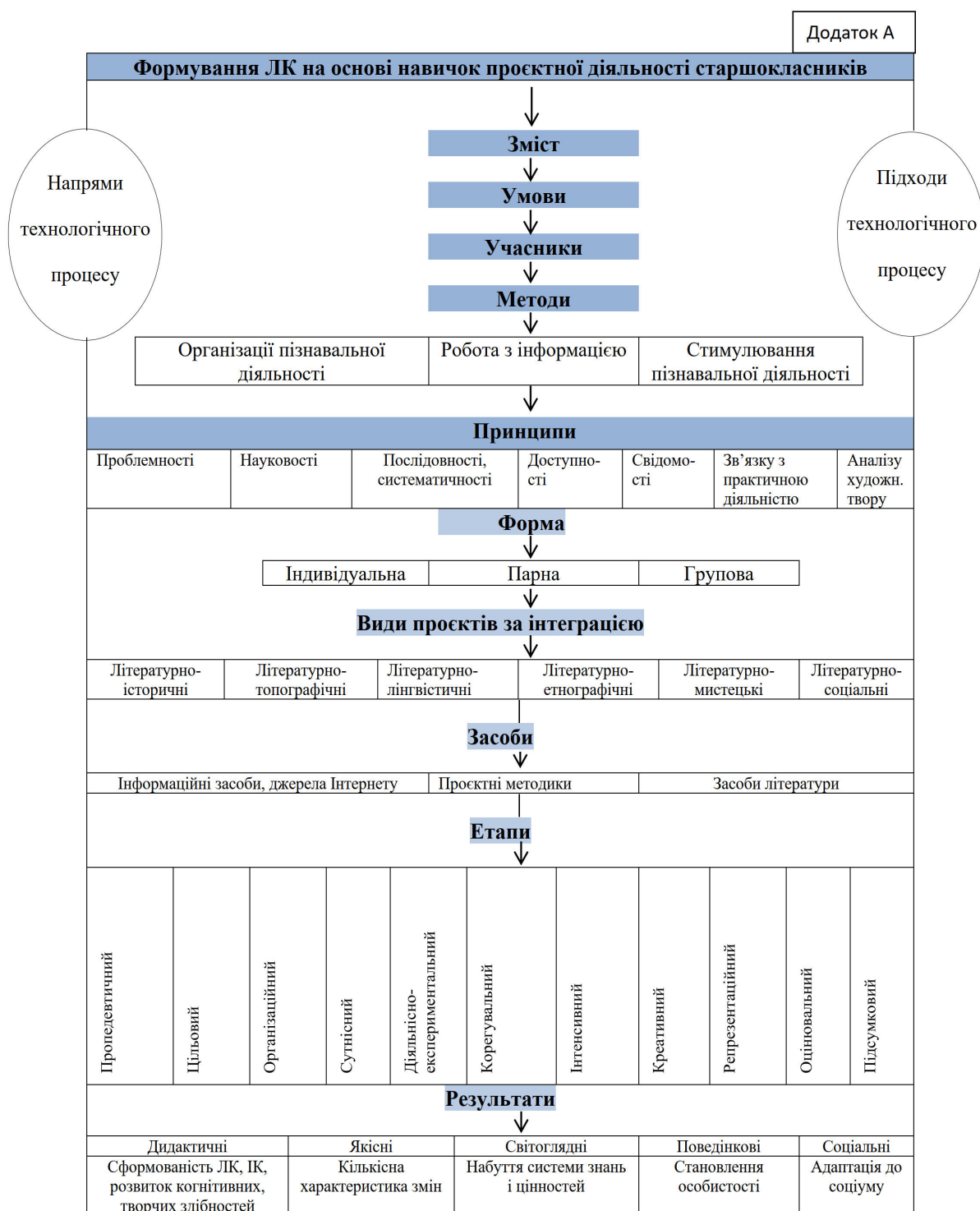

Рис. 1. Методична модель формування ЛК на основі навичок проєктної діяльності старшокласників

Джерело: складено самостійно

У її основу покладено проєктоване навчання як згорнуту систему дій учителя і учнів, що поступово наближує їх до результату (дидактичного, світоглядного, соціального, поведінкового, якісного). Застосування елементів моделі може варіюватися від теми, мети проєкту, рівня читацького досвіду конкретного школяра, створених навчальних і педагогічних умов, обраних учителем методів. Опорними у визначенні оптимальних умов є: а) використання інноваційних форм викладання української літератури (О. М. Авраменко, В. В. Оліфіренко, В. В. Уліщенко, В. І. Шуляр); б) засади сучасних літературознавчих, філософських та культурологічних концепцій (Є. В. Волошук, В. В. Гладишев, Б. Б. Шалагінов); в) діалогічна природа взаємодії культур (В. А. Доманський); г) технологізоване навчання літературного аналізу (А. Л. Ситченко). Змістове наповнення передбачає дотримання підходів технологічного процесу (компетентнісного, творчого, диференційованого), дидактичних принципів і врахування напрямів технологічного процесу (діагностичного, стратегічного, навчально-виховного та корекційно-розвивального). Крім дидактичних (проблемності, науковості, послідовності, систематичності, доступності, свідомості, зв'язку з практичною діяльністю), беремо до уваги принципи особистісно зорієнтованого навчання та аналізу художнього твору (взаємодії змісту й форми, думки й почуття, історизму й контекстності), що сприяє єдності загального й одиничного, типового й індивідуального. Саме вони ефективніше впливають на формування ЛК.

Критичний аналіз праць методистів, власний досвід дають змогу запропонувати такі проєкти за інтеграцією предметів: літературно-лінгвістичні (дослідження літературних явищ і мовленнєвих особливостей героїв, що пов'язані з добою, місцем проживання, почуттями, культурою спілкування), літературно-топографічні (на основі художнього твору учні-читачі з'ясову-

ють лексичне значення географічних назв, походження прізвищ), літературно-природничі (інтеграція літератури з біологією, хімією, географією), літературно-історичні (вектором дослідження є усвідомлення історичних фактів, описаних у художньому тексті, нерозкритих таємниць, пов'язаних із діяльністю відомих осіб, з'ясування нових для старшокласників понять певної доби), літературно-етнографічні (мають на меті дослідити народні звичаї, обряди, головні етнічні події, описані у творах, що відбувалися в країні, побутову культуру, етнічну історію національних груп), літературно-соціальні (передбачають розв'язання суспільних проблем на основі творів, що вивчають у старших класах). Вибір інтеграції залежить від змісту твору, його зв'язку з певною дисципліною. У ході експерименту доведено, якщо до всіх типів залучити знання живопису й музики, ресурси інтернету, то такі проєкти міститимуть багатофункціональний змістовий складник і нікого не залишать байдужими. ІКТ можуть використовувати для посилення сприймання й розширення світоглядних інтенцій на будь-якому етапі проєктної діяльності.

Поєднання декількох типів проєктів сприяє духовному збагаченню особистості, підвищенню гуманітарної культури (культури почуттів, спілкування, творчості) читачів старшого шкільного віку, взаємодії з реальним та інформаційним світом. Створюючи дописи про художні твори в усережжі, учні іноді не звертають уваги на правильність мовлення, тому вчителів важливо проводити роз'яснювальну роботу. Під час роботи над літературно-лінгвістичним проєктом, у процесі лінгвістичного аналізу, зазначає Р. С. Дружененко, важливо характеризувати текст інтернетного дискурсу з позицій стильової та жанрової належності; у зіставному аспекті знаходити спільне й відмінне у структурно-змістовій організації, функційній спрямованості традиційного й електронного текстів; визначати комунікативну роль мовців; виявляти лексичні, фонетичні, граматич-

ні, стилістичні особливості спілкування в мережі; спостерігати за активністю усного мовленнєвого компонента в письмовому мовленні; вивчати мовні стереотипи сучасного віртуального українця; доходити висновків про мовне оформлення текстів інтернет-дискурсу (Дружененко Р. С., 2021, с. 140). Нині учні пишуть фанфіки, розміщуючи їх у всемережжі, виявляючи тим самим такі види здатності до: літературної творчості, комунікативності, життєвої обізнаності, інтегрованості навчання, розвитку аналітичного мислення.

Завдяки поєднанню засобів літератури з ресурсами ІКТ і проектними методиками процес навчання захоплює читачів сучасністю, можливістю реалізувати свої задуми, пізнати нове. Запорука ефективної роботи таких освітніх проєктів, на думку Ю. М. Кузьмінської, ґрунтується на командній роботі, яка здатна забезпечити необхідну для освітньої організації гнучкість, стимулювати творчість та створити атмосферу співпраці та підтримки в середині команди, що безумовно позитивно впливатиме на успіх освітнього проєкту (Кузьмінська Ю. М., 2021, с. 47).

Ознайомлення учнів з етапами діяльності (пропедевтичним, цільовим, організаційним, сутнісним, діяльнісно-експериментальним, корегувальним, інтенсивним, креативним, репрезентаційним, оцінювальним, підсумковим) у ході експерименту сприяло активному ставленню до читання, формуванню звички аналізувати, творити, навчатися новому, появі бажання повторити успіх під час літературної діяльності. З одного боку, це розвиток вольової, емоційної й саморегулятивної сфери, а з іншого – здобуття читацького досвіду завдяки інформаційній культурі, підвищення рівня мотивації. Через вільне оперування знаннями покращується самооцінка, з'являється бажання до саморозвитку, самовдосконалення.

Літературна проєктна діяльність учнів із застосуванням сучасних засобів ІКТ передбачає: виконання проблемних завдань, виготовлення нових продуктів на

основі трансформації досвіду, знань, електронного опрацювання даних, максимального розкриття креативних здібностей, а також потребує володіння: засобами ІКТ для створення й використання проєктів у процесі опрацювання літературного матеріалу, режисурою виступу й одночасною демонстрацією зображуваного. Реалізація методу проєктів можлива в умовах індивідуальної, парної, групової видів робіт.

Долаючи в процесі художнього сприймання відстань між структурними елементами тексту та їхньою ідейно-образною функцією, читачі не лише наближаються до повноти вражень від твору, а й виробляють уміння розв'язувати літературні задачі різного типу. У цьому аспекті активізуються читацька, когнітивна, прогностична, аксіологічна, організаційна компетенції (Назаренко Л. А., 2021, с. 20). Для досягнення успіху самостійної читацької діяльності учнів за методом проєктів передбачаємо такі етапи вивчення художнього твору: виникнення ідеї дослідницько-пошукової діяльності; планування читацької діяльності, проєктування; підготовча робота до сприймання; читання й осмислення художнього твору; з'ясування незрозумілих слів, використання засобів ІКТ; пошукова та дослідницька діяльність учнів-читачів, послуговування засобами ІКТ; співвіднесення теоретичних відомостей із практичною діяльністю; зусилля, спрямовані на саморозвиток; прогнозування результатів; уміння розподіляти час; репрезентація результатів, залучення засобів ІКТ; рефлексія та художня творчість учнів.

Експериментально доведено, що в ході проєктованого навчання такі складники дають можливість учням зрозуміти ідейно-тематичну спрямованість художнього твору, внутрішній світ героя, причинно-наслідкові зв'язки, сюжетні лінії. Окреслені процесуальні частини орієнтовані на виконання проєктної діяльності, реалізацію творчих здібностей, осягнення художнього твору, розуміння авторського задуму, засвоєння духовного потенціалу твору і способів роботи з текстом твору. Умовою

ефективного навчання є успішна участь учнів у розробленні проєктів, представлення / захист власних робіт, які відповідають вимогам змісту літературної діяльності й передбачають набуття системи цінностей, використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Висновки. На основі проведеного дослідження наголошуємо на залежності ефективності методики від її здатності підвищувати рівень пізнавальної, дослідницької, творчої видів діяльності учнів, а також переведення теоретичних знань у практичну площину. Проаналізувавши теоретичні засади використання алгоритмізованих розумових дій учнів для набуття літературної компетентності, акцентуємо, що використання проєктної діяльності, яка дає змогу вибудовувати схеми, алгоритми за змістом творів, застосовувати компаративний аналіз художніх текстів, спрямований на інтерпретування мистецтва слова, виявлення місця, ролі автора у вітчизняній і світовій

культурах, систематизує читацькі враження, духовні надбання, дає змогу врізноманітнити процес вивчення предмета. Формування ЛК, ІК учнів відбувається через залучення школярів до літературно-творчої діяльності на основі використання способів розумових дій та засобів ІКТ, реалізацію тривимірності навчальної моделі аналізу твору. Запропонована проєктна діяльність учнів за інтеграцією предметів уможливорює впорядкування та взаємопроникнення знань, що сприятиме цілісному розумінню літературних процесів, збагаченню читацьким досвідом, розвитку пізнавального інтересу.

Перспективи дослідження. Орієнтирами для подальших розвідок залишаються численні проблеми методики літератури із забезпечення високого інструментального рівня компетентностей учнів-читачів, формування навичок пізнавальної, творчої і дослідницької видів діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Буйницька О. Л. Інформаційні технології та інформаційні засоби навчання : навч. посіб. / О. Л. Буйницька. – Київ : Центр учбової літератури, 2012. – 240 с.
2. Гузенко О. Учень – активний співтворець уроку / О. Гузенко // Українська мова та література в загальноосвітній школі : науково-метод. журнал, 2008. – № 8. – С. 6–10.
3. Дистанционное обучение: учебное пособие для студентов пед. вузов / Е. С. Полат [и др.] ; ред. Е. С. Полат. – М. : ВЛАДОС, 1998. – 192 с. – (Учебное пособие для вузов).
4. Дружененко Р. С. Перспективи залучення інтернетного дискурсу в програму формування предметної професійної компетентності майбутніх учителів-філологів / Р. С. Дружененко // Мовна особистість в освітньому просторі : монографія / за заг. ред. І. Д. Пасічника; редкол. О. А. Вісич, Х. М. Карповець, З. В. Столяр. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. – 270 с. DOI: <https://doi.org/10.25264/978-617-8041-02-1>.
5. Коханова В. А. Метод проєктів как технология личностно-ориентированного образования на уроках литературы / В. А. Коханова : Технологии и методики обучения литературе : учеб. пособие / под ред. В. А. Кохановой. – М. : ФлИнТА, 2016. – 249 с.
6. Кузьмінська Ю. М., Данченко О. Б., Бедрій Д. І. Метод формування ефективних команд освітніх проєктів підвищення кваліфікації / Ю. М. Кузьмінська, О. Б. Данченко, Д. І. Бедрій // Вісник Національного технічного університету «Х П І». Серія: Стратегічне управління, управління портфелями, програмами та проєктами, 2021. – № 2(4). – С. 46–53. DOI: <https://doi.org/10.20998/2413-3000.2021.4.6>.
7. Мхитарян О. Д. Формування читацької компетентності учнів у реаліях Нової української школи / О. Д. Мхитарян // Вересень : МОППО, 2022. – № 4 (88). – С. 69–82. DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.4.2022.06>.
8. Назаренко Л. А. Ефективність формування літературної компетентності старшо-

класників засобами ІКТ (старша школа) / Л. А. Назаренко // Вересень : МОІППО, 2021. – № 1 (88). – С. 18–31. DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.1.2021.02>.

9. Назаренко Л. А. Теоретико-методологічні засади використання термінів «проектний» і «проектувальний» у системі літературної освіти : наукові праці / Л. А. Назаренко // Т. 135. Вип. 122. Філологія. Літературознавство. – Миколаїв : ЧДУ ім. П. Могили, 2010. – С. 71–74.

10. Назаренко Л. А. Формування предметної літературної компетентності старшокласників засобами інформаційно-комунікаційних технологій / Л. А. Назаренко //: ... дис. канд. пед. наук : 13.00.02 – теорія і методика навчання (українська література) / Миколаївський національний ун-т імені В. О. Сухомлинського. – Миколаїв, 2015. – 304 с.

11. Паламарчук В. Ф. Техне інтелектус (технологія інтелектуальної діяльності учнів) : посібник для вчителів / В. Ф. Паламарчук. – Київ, 1999. – 92 с.

12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти», від 30 вересня 2020 р. № 898.

13. Сафарян С. І. Формування компетентної особистості починати з себе / С. І. Сафарян // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України : науково-метод. журнал, 2011. – № 1. – С. 8–10.

14. Ситченко А. Л. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу : монографія / А. Л. Ситченко. – Київ : Ленвіт, 2004. – 304 с.

15. Стернберг В. Г. Теория и практика «метода проектов» в педагогике XX века : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.01 – общая педагогика, история педагогики и образования // В. Г. Стернберг. – Владимирский государственный педагогический ун-т. Рязань, 2003. – 19 с.

16. Сухомлинський В. А. Об умственном воспитании / В. А. Сухомлинский. – Киев : Радянська школа, 1983. – 206 с.

17. Технологии обучения в высшей школе: учебное издание / Чернилевский Д. В., Филатов О. К.; под ред. Д. В. Чернилевского. – Москва : Экспедитор, 1996. – 288 с.

18. Christ, T. W. Designing, teaching, and evaluating two complementary mixed methods research courses // Journal of Mixed Methods Research, 2009. Vol. 3 (4), P. 292–325. Retrieved from: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1558689809341796>.

19. Workman, R., Christ, T., Yu W. Creating Interactive Video Stories for Mobile Devices with Adobe Flash CS5.5: An Exploratory Mixed Methods Case Study: Association for the Advancement of Computing in Education (AACE), 2012. P. 1470–1473.

PROJECTING WITH THE USE OF ICT TECHNOLOGIES AS A MEANS OF TEACHING LITERATURE IN A HIGH SCHOOL

Nazarenko Liudmyla,

Candidate of Pedagogical Sciences (Ph.D.),

Associate Professor

Department of Language, Literature and Art education

Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute

4-a Admiralska Street, 54001, Mykolaiv, Ukraine

liudmyla.nazarenko@moippo.mk.ua

The article actualizes the problem of projected literature teaching in order to achieve an outcome within students' independent analysis and content interpretation. The article justifies the project method use in the learning process to acquire students competence, to develop

their creativity and designing ability, The project method allows to anticipate its consequences and possible difficulties, to comprehend the spiritual potential of the literary work, to gain knowledge and develop values based on competence, creativity and personality-oriented approaches. The theoretical and competence aspects, which ensure the students reading skills formation in grades 10-11, has been rethought.

A model for the literary competence (LC) formation based on the project activity of students to develop high school students' reading skills and a mechanism for managing cognitive activity. The types of projects for the subjects integration are characterized, the stages to work on them using ICT tools are proposed. Experimental training confirmed the effectiveness of the developed model, it proved the importance of taking into account these approaches in the teaching the subject using ICT.

The need for the use of the method of projects in the learning process is proved. To acquire literary competence, different types of works on the development of their creativity are proposed. Through constructing their own activities, anticipating its consequences and possible difficulties, students learn to understand the spiritual potential of works.

Different ways of working with art pieces are represented, they will contribute to the acquisition of literary knowledge, the development of moral values on the basis of competences. The stages of using the project method are distinguished. It will have a positive impact on students within the learning process. it will contribute to the proactive approach to reading, the habit of analyzing, creating, learning a new one, the emergence of a desire to repeat success during literary activity. The article will be useful for teachers, university teachers, students, and graduate students.

Keywords: *artwork; information and communication technologies; literary competence; methods of activity; principles of training; projected training; project method; stages of work; student-reader.*

REFERENCES

1. Buinytska, O. L. (2012). *Informatsiini tekhnolohii ta informatsiini zasoby navchannia* [Information technologies and information training tools]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury (ukr).
2. Chernilevskij, D. V. & Filatov, O. K. (1996). *Tehnologii obuchenija v vysshej shkole* [Technologies of higher education]. (Ed. D. V. Chernilevskij. Moskva: Jekspeditor (rus).
3. Christ, T. W. (2009). Designing, teaching, and evaluating two complementary mixed methods research courses // *Journal of Mixed Methods Research*. Vol. 3 (4), 292–325. Retrieved from: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1558689809341796> (eng).
4. Druzenenko, R. S. (2021). Perspektivy zaluchennia internetnoho dyskursu v prohramu formuvannia predmetnoi profesiinoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv-filolohiv [Prospects for the involvement of Internet discourse in the program for the formation of subject professional competence of future philology teachers]. In *Movna osobystist v osvithomu prostori* (Eds. I. D. Pasichnyk, O. A. Visych, Kh. M. Karpovets & Z. V. Stoliar). Ostroh: Vydavnytstvo Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». DOI: <https://doi.org/10.25264/978-617-8041-02-1>. (ukr).
5. Huzenko, O. (2008). Uchen – aktyvnyi spivtvoret uroku [Student-active cocreator of the lesson]. *Ukrainska mova ta literatura v zahalnoosvitnii shkoli*, 8, 6–10 (ukr).
6. Kohanova, V. A. (2016). Metod proektov kak tehnologija lichnostno-orientirovannogo obrazovaniya na urokah literatury [The project method as a technology of personality-oriented education in literature lessons]: *Tehnologii i metodiki obuchenija literature* (Ed. V. A. Kohanova).

М.: FIIntA (rus).

7. Kuzminska, Yu. M., Danchenko, O. B. & Bedrii, D. I. (2021). Metod formuvannia efektyvnykh komand osvityvnykh proektiv pidvyshchennia kvalifikatsii [Method of forming effective teams of educational projects advanced training]. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «Kh P I». Serii: Stratehichne upravlinnia, upravlinnia portfeliamy, prohramamy ta proektamy*, 2(4), 46–53. DOI: <https://doi.org/10.20998/2413-3000.2021.4.6>. (ukr).

8. Mkhitarian, O. D. (2022). Formuvannia chytatskoi kompetentnosti uchniv u realiiakh Novoi ukrainskoi shkoly [Formation of students' reading competence in the realities of the New Ukrainian School]. *Veresen: MOIPPO*, 4 (88), 69–82. DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.4.2022.06>. (ukr).

9. Nazarenko, L. A. (2021). Efektyvnist formuvannia literaturnoi kompetentnosti starshoklasnykiv zasobamy IKT (starsha shkola) [Efficiency of literary competence development of high school students by ICT means (high school)]. *Veresen: MOIPPO*, 1 (88), 18–31. DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.1.2021.02>. (ukr).

10. Nazarenko, L. A. (2015). *Formuvannia predmetnoi literaturnoi kompetentnosti starshoklasnykiv zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii* [Formation of subject literary competence of high school students by means of information and communication technologies]. (Candidate's thesis). Mykolaivskiy natsionalnyi un-timeni V. O. Sukhomlynskoho. Mykolaiv (ukr).

11. Nazarenko, L. A. (2010). Teoretyko-metodolohichni zasady vykorystannia terminiv «proektnyi» i «proektualnyi» u systemi literaturnoi osvity [Theoretical and methodological principles of the use of the terms «project» and «project» in the system of literary education]: *naukovi pratsi. T. 135. Vyp. 122. Filolohiia. Literaturoznavstvo*. Mykolaiv: ChDU im. P. Mohyly, 71–74 (ukr).

12. Palamarchuk, V. F. (1999). *Tekhne intelektus (tekhnolohiia intelektualnoi diialnosti uchniv)* [Techne intellectus (technology of intellectual activity of students)]. Kyiv (ukr).

13. Polat, E. S. et al. (1998). *Distancionnoe obuchenie* [Distance learning] (Ed. E. S. Polat). Moskva: VLADOS (rus).

14. «Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On some issues of state standards of comprehensive general secondary education» (2020). Retrieved from: <https://u.to/UbxTGw>. (ukr).

15. Safarian, S. I. (2011). Formuvannia kompetentnoi osobystosti pochynaty z sebe [Start forming a competent personality with yourself]. *Vsesvitnia literatura v serednikh navchalnykh zakladakh Ukrainy*, 1, 8–10 (ukr).

16. Sternberg, V. G. (2003). *Teoriya i praktika «metoda proektov» v pedagogike XX veka* [Theory and practice of the «project method» in pedagogy XX century]. (Extended abstract of candidate's thesis). *Nauk. Vladimirskij gosudarstvennyj pedagogicheskij un-t. Rjazan'* (rus).

17. Suhomlins'kij, V. A. (1983). *Ob umstvennom vospitanii* [About mental education]. Kiev: Radjans'ka shkola (rus).

18. Sytchenko, A. L. (2004). *Navchalno-tekhnolohichna kontseptsiiia literaturnoho analizu* [Educational and technological concept of literary analysis]. Kyiv: Lenvit (ukr).

19. Workman, R., Christ, T. & Yu, W. (2012). Creating Interactive Video Stories for Mobile Devices with Adobe Flash CS5.5: An Exploratory Mixed Methods Case Study: Association for the Advancement of Computing in Education (AACE), 1470–1473 (eng).

УДК 37.018.43:004

DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.1.2023.11>*Ганна Шевченко,*

ORCID iD 0000-0001-6723-6059

*методист центру цифрової освіти та медіакультури**Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти**вул. Адміральська, 4-а, 54001, м. Миколаїв, Україна**ganna.shevchenko@toippro.mk.ua*

ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-СЕРЕДОВИЩА РОЗРОБКИ «REPLIT» ДЛЯ ВИВЧЕННЯ МОВИ ПРОГРАМУВАННЯ «PYTHON» У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглянуто онлайн-середовище розробки «Replit»: процес реєстрації, умови безкоштовного використання, встановлення пакетів і використання бібліотек мови програмування «Python» («Turtle», «Tkinter», «Pygame»). Окремо розглянуто можливості середовища для організації освітньої діяльності «Команди для освіти» – робочі простори для спільної роботи вчителя й учнів, а саме: процес створення команд, запрошення учнів, створення проєктів і завдань, інтеграція з гугл-класами, вбудовані підручники та навчальні програми «Python». Функціонал та можливості онлайн-середовища розробки «Replit» продемонстровано не тільки у вебсервісі, що відкривається браузером на комп'ютері, а й за допомогою мобільного застосунку «Replit» (v. 2.8.1). У статті вперше розглянуто нову функцію середовища «Replit», що була додана в грудні 2022 року, – створення та редагування користувальницьких тем інтерфейсу.

Ключові слова: бібліотеки; дистанційне навчання; онлайн-середовище розробки; програмування; редактор коду; хмарні технології; IDE; Pygame; Python; Tkinter; Turtle.

© Шевченко Г. В., 2023

Вступ.

Хмарні технології та онлайн-сервіси полегшують життя вчителя і учнів під час дистанційного навчання, оскільки для організації роботи достатньо мати лише пристрій та під'єднання до інтернету. До недавнього часу були наявні суперечності між вимогою суспільства здійснювати навчання програмування в дистанційному форматі та нестачею відповідних зручних засобів для цього. Онлайн-середовища розробки дають змогу швидко виконати компіляцію коду, не встановлюючи на домашні комп'ютери ресурсомне інтегроване середовище розробки IDE (Integrated Development Environment). «Replit» – одне з таких онлайн-середовищ розробки, яке працює з багатьма мовами програмування,

зокрема з мовою «Python» та такими її бібліотеками, як: «Turtle», «Tkinter», «Pygame», що використовують у закладах освіти для вивчення програмування. В онлайн-середовищі розробки «Replit» можна створювати, виконувати, зберігати програмний код, а також організувати спільну роботу над проєктами. У цьому онлайн-середовищі розробки є безкоштовний тарифний план для закладів освіти «Команди для освіти», що дозволяє створювати необмежену кількість класів, додавати викладачів та учнів, інтегрувати гугл-класи. Для вчителя, який зареєструється в «Команді для навчання», відкриваються додаткові функції: можливість спостерігати в реальному часі за роботою своїх учнів, створювати тести для перевірки коду учнів, організувати про-